

Саша Радојчић

ПОРТРЕТ ПЕСНИКА: МИЛОСАВ ТЕШИЋ

Оно што у песмама Милосава Тешића изазива читалачко одушевљење је песникова несумњива техничка супериорност: високо версификацијско умеће сретно спојено са лексичким обиљем и, чак, екстраваганцијама. То су квалитети којима је Тешићева поезија од самог почетка (*Кушиново*, 1986) скренула на себе пажњу и заслужено стекла углед једне од важнијих варијанти савременог српског песништва. Додатно је та поезија учврстила положај изразитим манипулисањем сопственом артифицијелношћу, што је Тешића одмах морало да учини једним од миљеника критике адаптиране на постмодернистичке текстотворне стратегије. На пример, песма *Rosa canina* и посебно њен рефрен, представљају неку врсту мелодијског палимпсеста којем у основи стоји песма *Santa Maria della Salute* Лазе Костића. Тај пример није усамљен у Тешићевим књигама. Ако је тачно да прерастање цитатног (и самим тим прикривено полемичког) односа према другом тексту у палимпсестно прихватање другог текста као једног од сопствених ликова представља један од кључних сигнала на основу којих можемо да просуђујемо о томе да ли одређени текст има или нема постмодернистички естетски квалитет – а сасвим је сигурно да Тешићеве песме то обележје поседују – онда постаје јасније и да је тешко да се пружи једнозначно поетичко одређење појединачних ауторских пројеката у оквиру савременог српског песништва, на линији оштре опреке традиционано-модерно. (Или та опрека у делима најважнијих песника престаје да буде релевантна).

Тешић је вешто уносио у песму и околности под којима се његово језичко знање испољава и каналише – релативно су чести стихови у којима читамо алузије на учешће у изради Речника САНУ: посао који Тешић свакодневно обавља. У збирци *Прелест север* (1995), рецимо, налази се стих у којем се, као узгред, казује о пожару у Академији, у којем је страдао читав тираж Речника. Са друге стране, избори облика (класичне форме и њихове варијације) и главних тема (национални мит и фолклор, историја националне културе) су песнику лако прибавили поштовање и других, више у традицију загледаних кругова. Али забуна је од самог почетка искључена; јер за разлику од поетички конзервативних, а међу њима и поетички ретроградних песника, који користе различите облике везаног стиха и одговарајућу тематику из националне традиције остајући притом несвесни могућности било каквог иновирања, или макар померања у оквиру већ виђеног и навикнутог поступка, Тешић је увек био духовит и разигран, мало другачији, и изнад свега дорастао савременим поетичким захтевима.

Он нам је показао како изразито традиционалистички облик, ослонац на национално наглашен тематско-мотивски круг и певање у познатим мелодијским кључевима српског језика, могу да имају за резултат поезију актуелну, и потпуно савременог израза; он је тиме заправо још једном показао да »модерно« и »традиционално« не морају бити супротстављени, а да би насупрот томе »анакроно« требало да буде особина коју нећемо приписивати ни тематској, ни пуко техничкој страни песничког текста, него поимању његове функције. Штавише, за овог песника карактеристично стварање варијација на музику стихова српске традиције, при чему долази до изванредних нових склопова који међутим тако познато звуче, сасвим добро би могло да се описује једним од фреквентнијих појмова постмодернистичких поетика – појмом ре-креације.

Могло би, додуше, да се каже и да Тешић јесте традиционалиста, само што је његов традиционализам високо естетизован и поетички култивисан на резултатима новијег развоја српске поезије. Када се поиграва архаичном лексиком, то је најчешће да би остварио редак и изнијансиран значењски спој, а не тек да би зазвучао старински. У још једном веома важном смислу Тешићев пројекат пресудно зависи од традиције. Његова поезија до те мере зависи од српског језика и у њему очуваног предања, да је у ствари непреводива: не само због лексичких и версификацијских бравура, него и због бременитости предања којем су речи и имена тек сигнали.

Све што јесте може се докучити само захваљујући језику; али језик није ни пуки медијум, подсећају нас песници, него и извор нових спојева. Бити песник значи боравити у језику и помагати језику да изнедри стварност коју носи у себи. Колико много ефеката Тешић постиже самим звучањем својих стихова! Колико много значења отвара њихова мелодија! Колико су инспиративне (макар и нису увек тачне) његове етимолошке скице! Царевање звука може, истина, и то се у последњој Тешићевој књизи овде-онде и догодило, да резултује језичком сликаријом иза које препознајемо ипак једноставан миметички однос према вањјезичкој стварности. То нас води одређеним питањима о домету и могућностима Тешићевог поетичког концепта.

У Тешићевој песми царује језик, српски језик у једном од својих најлепших видова; у тој песми на особен начин долази до речи истина матерњег језика. У најсрећнијим тренуцима те песме стварају се, звуком који постаје носилац значења несводивих на пуко денотативне односе, нови смисаони склопови, можда дубоко укорењени у митско-језичном памћењу. Али тој песми и том језику, онда када се, и управо зато што се препуштају сопственом обиљу, измичу непоновљиви тренуци, сингуларности светог чију тајну мит и језик само посредно наговештавају. Језик, јер је форма нашег духа, до те сингуларности не допире; и сва поезија, која само језиком може да се уобличи, јесте болно сећање на свет иза духа и иза речи, у којем смо некада били и у који више никада нећемо моћи да се вратимо. Када се овом идеалу приближава Тешићева песма, дакле, то не чини својом разуђеношћу и разиграношћу, тим чисто чулним квалитетима, него пре својим дубоким наговештајима и каткад својом атмосфером.